

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО НЕЗАКОННОГО ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ

ANALYSIS OF MODERN SCIENTIFIC RESEARCH ON ILLEGAL FISHING, ANIMAL OR OTHER AQUATIC EXPLOITATION

Дзядик М.Р., прокурор

Біляївська окружна прокуратура Одеської області

Ця стаття присвячена аналізу сучасних наукових досліджень щодо незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. У роботі встановлено, що проблема незаконного зайняття рибним, звіриним та іншим водним добувним промислом залишається актуальною як на національному, так і на міжнародному рівні. Визначено, що наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних учених мають вагомe значення для розроблення ефективних механізмів протидії цим кримінальним правопорушенням. Аналіз наукових підходів дозволив оцінити ефективність раніше запропонованих заходів і визначити прогалини у законодавчому регулюванні, правоохоронній діяльності та екологічному контролі. У статті наголошується, що комплексний підхід поєднує наукове пізнання з практичним застосуванням отриманих результатів, що дає змогу сформувати ефективну політику запобігання та протидії незаконному рибному, звіриному або водно добувному промислу в Україні. Визначено, що більшість наукових досліджень недостатньо враховують вплив воєнного стану на масштаби та механізми незаконного промислу, що вимагає подальшого вивчення даної проблематики. У роботі стверджується про необхідність вдосконалення існуючих механізмів протидії з незаконним рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом шляхом розроблення нових підходів, які враховують виклики воєнного часу. Зроблено висновок, що подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на аналіз особливостей незаконного промислу в умовах збройних конфліктів та розробку ефективних заходів його попередження.

Ключові слова: незаконний промисел, рибні ресурси, звірині ресурси, водні біоресурси, екологічна безпека, стаття 249 КК України, екологічна злочинність, воєнний стан, кримінальні правопорушення проти довкілля, навколишнє середовище.

This article is devoted to the analysis of modern scientific research on illegal fishing, animal or other aquatic exploitation. The work establishes that the problem of illegal fishing, animal or other aquatic exploitation remains relevant both at the national and international levels. It is determined that scientific research by domestic and foreign scientists is of great importance for the development of effective mechanisms for combating these criminal offenses. The analysis of scientific approaches made it possible to assess the effectiveness of previously proposed measures and identify gaps in legislative regulation, law enforcement activities and environmental control. The article emphasizes that a comprehensive approach combines scientific knowledge with the practical application of the results obtained, which makes it possible to form an effective policy for preventing and combating illegal fishing, animal or aquatic exploitation in Ukraine. It is determined that most scientific studies do not sufficiently take into account the impact of martial law on the scale and mechanisms of illegal fishing, which requires further study of this issue. The paper argues for the need to improve existing mechanisms for combating illegal fishing, animal or other aquatic fishing by developing new approaches that take into account the challenges of wartime. It is concluded that further scientific research should be aimed at analyzing the features of illegal fishing in armed conflicts and developing effective measures to prevent it.

Key words: illegal fishing, fish resources, animal resources, aquatic bioresources, environmental safety, Article 249 of the Criminal Code of Ukraine, environmental crime, martial law, criminal offenses against the environment, environment.

Вступ. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом є однією з ключових екологічних і соціально-економічних проблем сучасності. Воно завдає значної шкоди водним екосистемам, загрожуює біорізноманіттю та підриває законну риболовецьку діяльність. Це явище набуло значних масштабів через доступність водних ресурсів, недостатній контроль з боку держави та наявність організованих злочинних угруповань, які займаються такою кримінальною діяльністю.

Україна має значний потенціал у сфері водних біоресурсів, зокрема багатий рибний фонд, великі запаси прісноводних водойм (Дніпро, Дністер, Південний Буг, озера, лимани, Чорне і Азовське моря). Однак неконтрольований незаконний промисел спричиняє серйозні екологічні загрози, серед яких: виснаження популяцій риб та звірів, порушення екосистем, наслідки кліматичних змін тощо. Окрім екологічних загроз, незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом завдає значних економічних збитків державі. Легальні підприємства, що займаються рибальством або звіриним промислом, змушені конкурувати з нелегальним ринком, що призводить до зниження їх прибутковості та скорочення робочих місць. Незаконно виловлена риба та інші водні ресурси реалізуються без належного контролю, що не лише створює тіньовий сектор економіки, а й зменшує податкові надходження до бюджету. Соціальні наслідки цієї проблеми також є суттєвими. Незаконний вилов риби або браконьєрство часто організовується кримінальними групами, що сприяє зростанню рівня корупції та розширенню впливу злочинних елементів у сфері природокорис-

тування. У багатьох регіонах, де рибальство є основним джерелом доходу, поширення незаконного промислу підриває економічну стабільність місцевих громад. Додатково варто зазначити, що неконтрольований продаж браконьєрської продукції на ринках становить загрозу для здоров'я населення, оскільки така продукція не проходить необхідний санітарний контроль і може містити токсичні речовини.

Для ефективного вирішення проблеми незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом в Україні необхідний глибокий науковий аналіз цієї сфери. Важливо не лише дослідити сучасний стан незаконного промислу, а й звернутися до наукових праць попередніх дослідників, які вивчали цю проблему та пропонували шляхи її розв'язання. Аналіз їхніх підходів дозволить оцінити ефективність раніше запропонованих заходів і визначити прогалини у законодавчому регулюванні, правоохоронній діяльності та екологічному контролі. Вивчення наукових концепцій, що стосуються причин та наслідків незаконного рибного, звіриногo або іншого водно добувного промислу сприятиме розробці нових стратегій запобігання цьому явищу, враховуючи сучасні виклики та міжнародний досвід. Лише комплексний підхід, що поєднує наукове пізнання з практичним застосуванням отриманих результатів, дозволить сформувати ефективну політику запобігання та протидії незаконному рибному, звіриному або водно добувному промислу в Україні.

Метою статті є здійснення комплексного аналізу сучасних наукових досліджень, присвячених проблемі

незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом в Україні.

Стан наукової розробки. Проблеми кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема незаконного зайняття рибним, звіриним та іншим водним добувним промислом, досліджувалися такими вітчизняними вченими, як В. О. Навроцький, В. Я. Тацій, І. Г. Цесаренко. Останніми роками ця тематика знайшла відображення у працях П. С. Берзіна, Л. П. Брич, О. О. Дудорова, В. А. Клименка, В. В. Локтіонової, К.М. Оробця тощо. Проблему незаконного рибного та звіриногo промислу досліджували такі зарубіжні вчені: Річард Макдональд, Марта Стюарт, Майкл Фаулер та Джонатан Клейпер та інші.

Основний текст. Проблема незаконного рибного, звіриногo та іншого водного добувного промислу має глибоке історичне коріння. З давніх часів люди використовували природні ресурси для виживання: ловили рибу, полювали на звірів, збирали дари водойм. Однак із розвитком суспільства, збільшення населення та зростання попиту на рибу, хутро та інші природні ресурси, традиційні методи вилову риби почали перетворюватися на хижацькі [1; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27]. У середньовічній Європі та на українських землях, які входили до складу різних держав, рибальство та полювання регламентувалися законами. Наприклад, у Великому князівстві Литовському та Речі Посполитій право на полювання та рибний промисел часто належало лише шляхті або королю, а селянам заборонялося використовувати природні ресурси без дозволу [2]. Незважаючи на суворі обмеження, люди таємно займалися промислом, що вже тоді створювало проблему браконьєрства. У 19 столітті, з розвитком промисловості та появою нових методів вилову риби (наприклад, використання великих сіток, неводів та вибухових речовин), незаконний вилов риби почав загрожувати природним екосистемам [3; 4]. Після Другої світової війни і в період СРСР незаконний рибний і мисливський промисел набув нових масштабів. Незважаючи на державний контроль та квоти, існувала тіньова економіка, що включала нелегальний вилов риби, полювання на диких тварин та контрабанду рідкісних видів. У цей час браконьєри почали застосовувати більш руйнівні методи, такі як електровудки, отрути та масове сіткове виловлювання [5]. Після здобуття незалежності України в 1991 році проблема загострилася через економічні труднощі, зниження рівня життя та недостатню ефективність правоохоронних органів. Масове безробіття змушувало багатьох людей займатися незаконним рибним та мисливським промислом для заробітку, а слабкий контроль з боку держави сприяв розвитку організованих груп браконьєрів. Сьогодні, у XXI столітті, незаконний вилов водних та наземних ресурсів залишається серйозною проблемою. Він не лише завдає економічних збитків державі та офіційним рибалкам і мисливцям, але й руйнує екосистеми. Попри посилення законодавства та міжнародні ініціативи щодо захисту природи, браконьєрство продовжує існувати, зокрема через корупцію, недостатній контроль та високий попит на нелегальні природні ресурси [6].

Таким чином, незаконний рибний, звіриний та інший водний добувний промисел пройшов довгий шлях від вимушеного виживання до серйозної екологічної та кримінальної проблеми, що вимагає комплексного підходу для її подолання.

Сучасний стан незаконного рибного, звіриногo та іншого водного добувного промислу викликає значне занепокоєння серед науковців, екологів та правоохоронних органів. Зростання масштабів браконьєрства, вплив антропогенного фактора на екосистеми та недостатня ефективність державного контролю зумовлюють необхідність проведення ґрунтовних наукових досліджень щодо цієї проблематики. В останні десятиліття українські

та зарубіжні вчені активно аналізують різні аспекти незаконного промислу, включаючи його соціально-економічні причини, екологічні наслідки та кримінально-правові механізми протидії.

Науково обґрунтованою є дисертаційна робота Г. С. Поліщука «Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти довкілля» (2006 р.), яка присвячена комплексному дослідженню кримінальних правопорушень, що посягають на навколишнє природне середовище. У межах дослідження проаналізовано особливості екологічної злочинності в Україні, зокрема в Причорноморському регіоні, та розглянуто детермінанти, що сприяють її поширенню. Одним із ключових аспектів роботи є аналіз незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом як окремого виду злочинів проти довкілля. У зв'язку з цим автором визначено екологічні, соціально-економічні, кримінологічні та правові фактори, що впливають на поширення цього явища, а також його наслідки для навколишнього природного середовища. Дисертація містить кримінологічну класифікацію злочинів проти довкілля, пропозиції щодо удосконалення законодавства у сфері екологічної безпеки, включаючи зміну правових підходів до криміналізації та декриміналізації окремих діянь. Особливу увагу приділено низькому рівню виявлення незаконного рибного та звіриним промислу, що вказує на його високу латентність. Запропоновано конкретні заходи запобігання екологічним злочинам, включаючи вдосконалення правозастосовної практики, посилення екологічного контролю та розвиток екологічної юстиції. У роботі обґрунтовано необхідність створення спеціалізованих судів, прокуратур та підрозділів екологічної поліції, а також розроблено регіональну програму боротьби з екологічною злочинністю [7]. Таким чином, дисертація є ґрунтовним дослідженням кримінальних правопорушень проти довкілля, у тому числі незаконного рибного, звіриним або водного добувного промислу, з акцентом на кримінологічні аспекти та механізми їх запобігання.

Вагоме науково-практичне значення має дисертація Ю. А. Турлової «Кримінологічна характеристика браконьєрства в Україні та протидія їм злочинам» (2011 р.) присвячена комплексному дослідженню незаконного добування тваринних ресурсів, зокрема рибного, звіриним та водного добувного промислу, як складової браконьєрської діяльності. У роботі обґрунтовано соціальну зумовленість криміналізації браконьєрства, проаналізовано ефективність кримінально-правової охорони тваринного світу та здійснено кримінологічний аналіз цього виду злочинності. Визначено ключові характеристики осіб, які займаються незаконним промислом, а також систематизовано чинники, що сприяють поширенню браконьєрства в Україні. Автором оцінено стан правозастосовної практики щодо охорони тваринного світу та запропоновано шляхи її вдосконалення. Значну увагу приділено розробці заходів запобігання злочинному браконьєрству, включаючи вдосконалення законодавчого регулювання, підвищення ефективності правоохоронної діяльності та посилення екологічного контролю [8]. Таким чином, дисертація є комплексним дослідженням кримінологічних аспектів браконьєрства, включаючи незаконний рибний, звіриний або водний добувний промисел, із акцентом на кримінально-правові та превентивні механізми протидії цим кримінальним правопорушенням.

Наступною є монографія Т. В. Корнякової «Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля» (2011 р.) присвячена дослідженню актуальних теоретичних і практичних питань, пов'язаних із екологічною злочинністю, у тому числі й незаконним рибним, звіриним та водним добувним промислом. Авторка розглядає суспільну цінність навколишнього природного середовища та необхідність його охорони як ключової

функції української держави. У монографії представлено кримінально-правову та кримінологічну характеристику злочинності у сфері довкілля, проаналізовано чинники, що сприяють її поширенню, а також визначено роль органів прокуратури у попередженні таких кримінальних правопорушень. Особливу увагу приділено механізмам кримінологічного впливу прокуратури на екологічну злочинність, включаючи питання ресурсного забезпечення та ефективної протидії незаконному промислу природних ресурсів. Робота містить пропозиції щодо вдосконалення превентивних заходів та правозастосовної практики у сфері охорони довкілля [9].

Грунтовним науковим дослідженням, присвяченим кримінально-правовій характеристиці кримінального правопорушення, передбаченого ст. 249 КК України є дисертація Борисова Є. М. «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом: кримінально-правова характеристика» (2013 р.). Автор доводить, що цей вид правопорушення є екологічним кримінальним правопорушенням, оскільки порушує праворідносини, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки. У роботі чітко окреслено предмет кримінального правопорушення – водні живі ресурси, які включають не лише риб, а й інші водні організми, що мають екологічну та економічну цінність. Особливу увагу приділено аналізу об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення та визначенню поняття «незаконне зайняття промислом». Автор зазначає, що для встановлення незаконності такого діяння необхідно звертатися до норм чинного законодавства, яке регулює порядок вилову водних ресурсів. Дослідження також акцентує увагу на екологічних наслідках цього кримінального правопорушення, підкреслюючи, що масове знищення водних біоресурсів завдає значної шкоди навколишньому середовищу. Визначено, що суб'єктом кримінального правопорушення може бути будь-яка фізична особа, яка досягла 16-річного віку. Якщо ж порушення вчиняється службовою особою із використанням посадового становища, його кваліфікація здійснюється виключно за ст. 249 КК України без додаткової кваліфікації як посадового кримінального правопорушення [10]. Результати дослідження мають вагомe значення для вдосконалення кримінального законодавства України, оскільки містять пропозиції щодо уточнення правових норм, які регулюють незаконний вилов водних біоресурсів. Зокрема, робота підкреслює важливість посилення правового захисту водних ресурсів та запровадження більш ефективних механізмів запобігання таким злочинам. Дисертація підтверджує, що незаконний рибний і звіриний промисел є невід'ємною складовою екологічної злочинності, що потребує системної протидії з боку правоохоронних органів та держави загалом.

У 2014 році вчений К.М. Оробець представив монографію «Кримінальна відповідальність за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом», в якій проведено комплексне дослідження кримінально-правових аспектів відповідальності за цей вид кримінального правопорушення. Ученим розглянуто соціальну обумовленість кримінальної відповідальності за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Крім того, здійснено аналіз об'єкта та предмета незаконного вилову або добування водних ресурсів. У ньому з'ясовано, які саме суспільні відносини охороняються законом у цій сфері та які природні ресурси підпадають під захист. Зокрема, деталізовано особливості різних категорій біологічних ресурсів, що стають об'єктом незаконного промислу. Далі охарактеризовано об'єктивну сторону кримінального правопорушення, ст. 249 КК України, зокрема визначено основні дії, що становлять незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, а також охарактеризовано суспільно небезпечні наслідки цього кримінально протиправного

діяння. Наступною складовою дослідження стало визначення суб'єктивних ознак незаконного зайняття рибним, звіриним та іншим водно добувним промислом. Проаналізовано форми вини, мотиви та цілі осіб, які вчиняють цей вид кримінального правопорушення. Крім того, розглянуто суб'єкта кримінального правопорушення, зокрема вимоги до його віку, осудності та інших характеристик, що впливають на можливість притягнення до кримінальної відповідальності. Останній, п'ятий розділ, присвячено питанням покарання. Так, у ньому досліджено систему санкцій, передбачених за вчинення незаконної рибної, звіриної чи іншої водної добувної діяльності, а також оцінено їх ефективність. Висунуто пропозиції щодо вдосконалення законодавчих норм з метою підвищення рівня правозастосування та запобігання подальшим правопорушенням у цій сфері [11, с. 9-216]. Таким чином, монографія К.М. Оробця є комплексним дослідженням проблематики незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Вона містить теоретичний аналіз, правові аспекти та практичні рекомендації, що мають значення для кримінального права, екологічної безпеки та раціонального використання природних ресурсів.

Дисертація Т.І. Волкової на тему: «Кримінально-правова охорона рибних, звіриних або інших водних біологічних ресурсів (ст. 249 КК України)» (2019 р.) є комплексним дослідженням, присвяченим кримінально-правовому захисту природних ресурсів, зокрема рибного, звіриногo та водного добувного комплексу. Авторка детально аналізує склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 249 КК України, визначаючи його об'єкт, предмет, об'єктивну та суб'єктивну сторони, суб'єкта кримінального правопорушення. Вона підкреслює, що незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом є серйозним екологічним правопорушенням, яке посягає на природний баланс і біорізноманіття. У дисертації досліджуються проблеми правозастосування, аналізуються відповідні нормативно-правові акти та пропонуються шляхи вдосконалення кримінального законодавства для ефективнішого захисту водних, рибних та звіриних ресурсів. Особлива увага приділена способам незаконного добування біоресурсів, питанням кваліфікації таких дій, а також відповідальності фізичних і службових осіб [12]. Дослідження є важливим для вдосконалення правозастосовної практики, оскільки пропонує конкретні рекомендації для правоохоронних органів щодо протидії незаконному промислу та збереження природних ресурсів України.

Питанням системного аналізу системи покарань за екологічні кримінальні правопорушення було присвячено дисертаційну працю С.В. Мурихіна на тему: «Покарання за екологічні злочини в Україні» (2020 р.). У своїй роботі автор досліджує класифікацію екологічних злочинів, визначає їх основні види та правові наслідки. Особливу увагу приділено аналізу чинної системи покарань, передбачених Кримінальним кодексом України, зокрема штрафів, обмеження та позбавлення волі, а також додаткових заходів правового впливу. Автор оцінює ефективність існуючих санкцій, досліджуючи їхній вплив на попередження екологічних правопорушень та зниження рівня злочинності у цій сфері. Важливим аспектом роботи є порівняльний аналіз міжнародного досвіду у сфері покарання за екологічні злочини та можливість його адаптації до українських реалій. У підсумку дисертант пропонує конкретні рекомендації щодо вдосконалення правозастосовної практики та законодавчих норм, спрямованих на посилення відповідальності за екологічні злочини. Дослідження має важливе значення для підвищення ефективності боротьби з екологічною злочинністю в Україні та вдосконалення національної системи охорони довкілля [13].

Одним із перших в Україні комплексним науковим дослідженням, присвяченим вивченню воєнних злочинів

проти довкілля крізь призму міжнародного кримінального права виявилась дисертація Т. С. Садової на тему: «Воєнні злочини проти довкілля за міжнародним кримінальним правом» (2023 р.). У роботі проведено детальний аналіз правової кваліфікації таких злочинів, окреслено прогалини в міжнародному законодавстві та запропоновано шляхи його вдосконалення. Автор обґрунтовує необхідність зниження порогу кримінальної відповідальності за воєнні злочини проти довкілля та їх офіційного включення до переліку міжнародних воєнних злочинів у неміжнародних конфліктах. Також наголошується на доцільності ухвалення П'ятої Женевської конвенції щодо захисту довкілля під час військових дій [14]. Аналіз цього дослідження має важливе значення як для розвитку міжнародного права, так і для вдосконалення національної правової системи України. Саме тому вивчення запропонованих у дисертації висновків і рекомендацій сприяє ефективнішому запобіганню злочинам проти довкілля та удосконаленню механізмів правової відповідальності за їх вчинення.

Проблема екологічної злочинності, зокрема незаконного рибного та звірного промислу, є предметом активних наукових дискусій у міжнародному просторі. Дослідники розглядають різні аспекти цього явища, аналізують його правові, економічні та екологічні наслідки, а також пропонують ефективні механізми протидії. Отримані результати можуть бути корисними для вдосконалення українського законодавства, зокрема у сфері кримінально-правового регулювання охорони біоресурсів. Зокрема, Річард Макдональд у своїй праці «Environmental Crime and Justice» розглядає екологічну злочинність як системну загрозу, яка вимагає комплексного підходу до кримінально-правової політики. Він наголошує, що екологічні злочини, у тому числі незаконний рибний та звірний промисел, слід розглядати не лише з позиції безпосередньої шкоди природі, але й через призму економічної злочинності. Його дослідження важливе для розуміння того, як ефективні санкції можуть запобігти повторним правопорушенням та як екологічна відповідальність може інтегруватися в загальну систему кримінального права [15].

Інша вчена, Марта Стюарт, у своїй роботі «Illegal Wildlife Trade and Environmental Crime» досліджувала проблему незаконного вилову та торгівлі дикими тваринами, включаючи браконьєрство. Вона наголошує, що такий вид кримінальних правопорушень має глибокі соціально-економічні наслідки, оскільки він нерідко пов'язаний із транснаціональною організованою злочинністю. У контексті української ситуації її дослідження може допомогти у висвітленні проблеми незаконного рибного промислу як частини ширшої проблеми – нелегального ринку біоресурсів та необхідності впровадження більш суворого контролю [16].

Заслуговує на увагу наукова праця Майкла Фаулера «Transnational Environmental Crime: Toward an Integrated Approach», в якій відображаються міжнародні аспекти боротьби з екологічною злочинністю. Він зазначає, що екологічні злочини, зокрема незаконний рибний проми-

сел, потребують міжнародної співпраці та узгоджених механізмів покарання. Фаулер досліджує міжнародне екологічне право та ефективність його застосування у різних юрисдикціях. Його підходи можуть бути корисними для аналізу української правової системи з точки зору її відповідності міжнародним стандартам [17].

Зарубіжний учений Джонатан Клейпер у своїй роботі «Fishing Crimes: Legal Perspectives» досліджував проблему незаконного вилову риби та правові механізми протидії цьому явищу. Він пропонує розглядати незаконний рибний промисел не лише як екологічний злочин, а й як злочин економічний, адже він завдає значних збитків легальному рибальству, впливає на продовольчу безпеку та порушує баланс морських і річкових екосистем. Аналіз його роботи може сприяти розробці більш ефективних правових механізмів в Україні [18].

Загалом, ці дослідження дозволяють комплексно оцінити проблему незаконного рибного та звірного діяльності як частину глобальної екологічної злочинності. Вони підкреслюють необхідність узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами, розширення інструментів кримінально-правового впливу та посилення екологічного контролю. Використання їхніх висновків у дослідженні, присвяченому ст. 249 КК України, дозволить здійснити порівняльний аналіз правових підходів та запропонувати вдосконалення українського законодавства з урахуванням світового досвіду.

Висновки. Аналіз наукових досліджень у сфері незаконного зайняття рибним та звірним промислом показав, що ця проблема залишається актуальною як на національному, так і на міжнародному рівні. Праці вітчизняних та зарубіжних учених мають неабияке значення для формування ефективної системи протидії цим злочинам. У них розглядаються причини незаконного промислу, серед яких економічні труднощі, корупційні ризики, недостатнє правове регулювання та слабкий контроль. Також значну увагу приділено аналізу наслідків цих правопорушень для екологічної рівноваги, економічного розвитку та соціальної стабільності. Разом із тим, слід відзначити, що більшість наукових праць не враховують специфічні умови воєнного стану, які суттєво впливають на масштаби та механізми здійснення незаконного промислу. Військові дії сприяють зниженню ефективності державного контролю, посиленню тіньового ринку та збільшенню кількості осіб, які вдаються до незаконного вилову природних ресурсів через соціально-економічну нестабільність. Отже, існуючі механізми боротьби з незаконним рибним і звірним промислом потребують вдосконалення. Необхідно розробити нові підходи, що враховують виклики воєнного часу, посилити міжнародне співробітництво, запровадити сучасні технології моніторингу та підвищити відповідальність за екологічні злочини. Важливим напрямом також залишається підвищення рівня екологічної свідомості населення та впровадження освітніх ініціатив. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на вивчення незаконного промислу в умовах воєнних конфліктів та пошук ефективних заходів його попередження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія рибальства в Україні. URL: https://khr.darg.gov.ua/_istorija_ribalstva_v_ukrajini_0_0_0_1018_1.html (дата звернення: 01.02.2025).
2. Історія полювання: Гонитва поза часом. URL: <https://ua.tr-dogs.com/news/the-history-of-hunting-a-timeless-pursuit-77011364.html> (дата звернення: 02.02.2025).
3. Трішки історії про рибальство. URL: https://khr.darg.gov.ua/_trishki_istoriji_pro_0_0_0_990_1.html (дата звернення: 02.02.2025).
4. Короткий нарис історії і традицій полювання в Україні. URL: https://zekinovka.at.ua/publ/mislivstvo/korotkij_naris_istoriji_i_tradicij_poljuvannja_v_ukrajini/14-1-0-33 (дата звернення: 03.02.2025).
5. Історія розвитку українського рибальства. URL: <http://vlasno.info/spetsproekti/1/istoriya/item/27339-istoriya-rozvytku-ukrainskoho-ryba> (дата звернення: 05.02.2025).
6. Браконьєрство: матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Браконьєрство> (дата звернення: 07.02.2025).
7. Поліщук Г.С. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти довкілля (за матеріалами Причорноморського регіону України): дис... канд. юрид. наук: 12.00.08; Київський національний ун-т внутрішніх справ. К., 2006. 294 с.

8. Турлова Ю. А. Кримінологічна характеристика браконьєрства в Україні та протидія цим злочинам: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2011. 18 с.
9. Корнякова Т. В. Кримінологічні засади запобігання органами прокуратури злочинам проти довкілля: монографія. Київ: Ін Юре, 2011. 255 с.
10. Борисов Є. М. Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом: кримінально-правова характеристика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Київ, 2013. 20 с.
11. Оробець К.М. Кримінальна відповідальність за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом: монографія. Х.: Право, 2014. 256 с.
12. Волкова Т. І. Кримінально-правова охорона рибних, звіриних або інших водних біологічних ресурсів (ст. 249 КК України): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Волкова Тетяна Іванівна; ПрАТ "ВНЗ "Міжрегіон. акад. упр. персоналом". Київ, 2019. 21 с.
13. Мурихін С.В. Покарання за екологічні злочини в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; ПрАТ ВНЗ «Міжрегіон. Акад. упр. Персоналом». Київ, 2020. 20 с.
14. Садова Т.С. Воєнні злочини проти довкілля за міжнародним кримінальним правом: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право». Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Міністерство освіти і науки України, Одеса, 2023. 230 с.
15. Макдональд, Р. (Richard Macdonald). Environmental Crime and Justice. Oxford Bibliographies. URL: <https://www.oxfordbibliographies.com/abstract/document/obo-9780195396607/obo-9780195396607-0063.xml> (дата звернення: 11.02.2025).
16. Стюарт, М. (Martha Stewart). Illegal Wildlife Trade and Environmental Crime. Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC). URL: https://www.unodc.org/documents/data-and_analysis/wildlife/illegal_wildlife_trade_and_climate_change_2022.pdf (дата звернення: 12.02.2025).
17. Фаулер, М. (Michael Fowler). Transnational Environmental Crime: Toward an Integrated Approach. Environmental Crime Journal. URL: <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?doi=4d6d925ca543d94ca156a0a374df472a51dbf681&repid=rep1&type=pdf> (дата звернення: 13.02.2025).
18. Клейпер, Дж. (Jonathan Clapper). Fishing Crimes: Legal Perspectives. Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC). URL: https://www.unodc.org/documents/aboutunodc/Campaigns/Fisheries/focus_sheet_PRINT.pdf (дата звернення: 14.02.2025).
19. Бабенко А. М., Конопельський В. Я., Чекмарьова І. М. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинності у при- кордонних регіонах Причорномор'я материкової України: монографія. Харків: Право, 2019. 264 с.
20. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.
21. Бабенко А. М. Сучасний стан та тенденції наркозлочинності, вбивств та самогубств у містах і сільських районах України: кримінологічний вимір та запобігання/ *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*: науковий журнал. 2018. Спеціальний випуск №1 (91) «Протидія наркозлочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення». Д.: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 16–26.
22. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис* № 1. 2021 С. 14-22.
23. Бабенко А.М., Палій М.В., Чекмарьова І.М. Взаємодія поліції, прокуратури та державної прикордонної служби України у протидії організованому кримінальному правопорушенням, пов'язаним із контрабандою, незаконним обігом зброї та наркотиків, тероризмом і протиправним перетиним державного кордону України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. №1. 2023. С.436-440.
24. Бабенко А.М. Адміністративно-правові та кримінологічні заходи у роботі поліції із запобігання незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 34 (73) №3 2023. С.200-204.
25. Бабенко А.М., Підгородинський В.М. Позигун І.О.Будяченко О.М. Міжнародно-правові заходи запобігання відмиванню грошей. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 300-302
26. Бабенко А.М. Запобігання організованим, озброєній та терористичній злочинності як складова безпеки в умовах Євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С.54-58.
27. Бабенко А. М., Зубатенко О. М. Кримінологічна характеристика та запобігання ухиленням від сплати податків, зборів та обов'язкових платежів. *Південноукраїнський правничий часопис* №2, 2021.С.27-35